

ESENȚA ȘI PARTICULARITĂȚILE RĂSPUNDERII CONSTITUȚIONALE PENTRU ÎNCĂLCAREA LEGISLAȚIEI ELECTORALE

Maria GRĂU-PANȚUREAC,
magistru în drept

SUMMARY

Human rights and civil freedoms are proclaimed by the fundamental international documents and laws of the democratic states. These legal instruments pay special attention to the role of the government in ensuring their effective protection, the timeframe within which complaints against violations of electoral rights of citizens must be adjudicated, independence and impartiality of election commissions and courts, and liability of the individuals responsible for illegal actions (omissions).

Răspunderea pentru încălcarea legislației electorale este un instrument de drept public care asigură interesul poporului în calitatea acestuia de deținător exclusiv al suveranității naționale în procesul de realizare de către cetățeni a drepturilor electorale și a dreptului de participare la referendumuri [2, p. 197].

În funcție de apartenența ramurală a normelor care fundamentează răspunderea pentru încălcarea legislației electorale, putem deosebi trei forme ale acesteia:

- Răspunderea constituțională (conform dreptului constituțional);
- Răspunderea contravențională;
- Răspunderea penală.

Fiecare dintre aceste forme de răspundere pentru încălcarea normelor de drept electoral se deosebesc după condițiile de tragere la răspundere, subiecții răspunderii, sancțiunile aplicate și procedura de aplicare.

În același timp, e posibilă și o clasificare intraramurală a acestor forme de răspundere juridică. De exemplu, în funcție de subiecții încălcării, condițiile răspunderii și conținutul normativ al sancțiunilor, răspunderea constituțională poate fi divizată în:

- răspunderea organelor electorale;

- răspunderea candidaților, asociațiilor electorale și a altor subiecți de drept electoral.

Răspunderea contravențională pentru încălcarea legislației electorale poate fi clasificată în:

- răspunderea persoanelor fizice;

- răspunderea persoanelor juridice.

La rîndul său, răspunderea contravențională a persoanelor fizice se divizează în:

- răspunderea contravențională a cetățenilor;

- răspunderea contravențională a subiecților speciali de drept electoral (funcționari publici, membri ai organelor electorale, președinți ai organelor electorale etc.).

Referindu-ne nemijlocit la răspunderea constituțională pentru încălcarea legislației electorale, vom preciza pentru început că o dezvoltare teoretică complexă a acestei probleme în arealul nostru științific lipsește. De aceea, pentru realizarea prezentului demers științific (considerînd că totuși o asemenea formă de răspundere juridică este caracteristică și sistemului nostru de drept), vom utiliza în ca-

litate de surse doctrinare investigațiile științifice ale cercetătorilor străini, în special ruși.

Așadar, în literatura de specialitate răspunderea constituțională pentru încălcarea legislației electorale este numită în mod diferit, spre exemplu: „răspundere electorală”, „răspundere juridico-electorală”, „răspundere de drept electoral”, „răspundere juridico-statală a candidaților, asociațiilor electorale și a blocurilor electorale”, „răspundere pentru încălcarea drepturilor electorale”, „răspundere constituțională în procesul electoral”, „răspundere constituțională pentru încălcarea legislației electorale”. Este dificil de a opta pentru o sintagmă din cele enunțate și a nega justetea celorlalte, deoarece în diferite contexte e posibil ca una sau altă să fie mai potrivită. Cu toate acestea, noi vom utiliza sintagma „răspunderea constituțională pentru încălcarea legislației electorale”.

Ținînd cont de faptul că înțelegerea esenței acestei forme de răspundere este imposibilă fără definirea ei, în cele ce urmează ne vom opri asupra acestui moment. Astfel, cercetătorul N. S. **Sope**-**lițev** înțelege prin răspunderea constituțională pentru încălcarea

legislației electorale aplicarea față de candidați, asociații electorale, blocuri electorale, comisii electorale și membrii acestora, față de alți subiecți care au admis încălcarea drepturilor electorale ale cetățenilor, fie pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea neadecvată a obligațiilor lor juridice, a măsurilor de constrângere statală, prevăzute de legislația cu privire la alegeri și referendumuri [7, p. 55].

La rîndul său, **T. G. Levcenko** definește răspunderea constituțională pentru încălcarea legislației electorale (denumind-o „răspundere constituțională în dreptul electoral”) ca fiind o răspundere juridică negativă exprimată prin aplicarea de către subiecții speciali (comisii electorale și instanțe de judecată) a sancțiunilor prevăzute de dreptul electoral față de subiecții procesului electoral, în cazul încălcării de către aceștia a normelor legislației electorale [6, p. 8].

Cercetătorul **N. V. Gorkov** expune o definiție asemănătoare, susținînd că răspunderea constituțională pentru încălcarea legislației electorale (denumind-o „răspundere constituțională în procesul electoral”) presupune aplicarea de către comisia electorală sau instanța de judecată față de subiecții raporturilor juridice electorale ce au comis încălcări ale normelor dreptului electoral a măsurilor de constrângere statală (sancțiuni), prevăzute de normele dreptului electoral [3, p. 62].

În viziunea lui **A. Kalinin**, răspunderea constituțională în dreptul electoral poate fi definită ca un raport juridic între stat, în persoana organelor sale competente, și subiectul ce dispune de un statut spe-

cial în cadrul raporturilor juridice electorale, vinovat de comiterea unor delictе în sistemul electoral, în sarcina căruia este pusă obligația suportării anumitor consecințe nefavorabile pentru delictul comis și nerespectarea cerințelor prevăzute de norma dreptului [5, p. 38-39].

Din cîte se poate observa în literatura de specialitate, instituția răspunderii constituționale pentru încălcarea legislației electorale este definită în mod diferit, fiecare autor propunînd o abordare distinctă, accentuînd momentele pe care le consideră mai importante. În ceea ce ne privește, la moment nu am putea formula o definiție relevantă, dat fiind faptul că inițial considerăm bine-venită o dezvoltare a particularităților acestei forme de răspundere.

E necesar de precizat că dreptul electoral este doar una dintre sferele în care se aplică răspunderea constituțională, de rînd cu alte subramuri ale dreptului constituțional. În pofida faptului că dispune de anumite particularități în această sferă, totuși răspunderea constituțională în dreptul electoral nu poate fi recunoscută ca fiind o formă de răspundere juridică de sine stătătoare.

Vorbînd despre particularitățile acestei forme de răspundere, vom nota că una dintre acestea privește cadrul legal ce o reglementează, care este constituit în principal din Constituție și Codul electoral, nefiînd excluse și alte acte normative – izvoare ale dreptului electoral.

Potrivit unor cercetători, răspunderea constituțională în discuție are un pronunțat caracter politic, avînd tangență uneori cu răspunderea politică în ceea ce privește subiecții,

temeiurile survenirii și consecințele aplicării [7, p. 56].

În același timp, este relevant și faptul că cercul subiecților acestei forme de răspundere este constituit din candidați, supraveghetori, asociații electorale, blocuri electorale, comisii electorale și membrii acestora, alți subiecți ce au admis încălcarea drepturilor electorale ale cetățenilor, neîndeplinirea sau îndeplinirea neadecvată a obligațiilor lor juridice.

O altă particularitate a răspunderii constituționale din dreptul electoral rezidă în faptul că măsurile ei de sancționare presupun lipsirea sau neacordarea unui anumit statut participanților la procesul electoral, cum sînt candidații individuali, listele candidaților, comisiile electorale. În viziunea cercetătorilor, anume această particularitate face ca forma de răspundere în discuție să constituie cel mai efectiv element al mecanismului de protecție a drepturilor electorale ale cetățenilor [6, p. 18].

În categoria particularităților răspunderii constituționale în discuție este inclusă și posibilitatea survenirii atît a răspunderii persoanelor fizice, cît și a răspunderii subiecților colectivi (anularea înregistrării listei candidaților).

Drept exemplu în cazul răspunderii persoanelor fizice poate servi demiterea membrului Comisiei Electorale Centrale, care poate surveni cînd acesta: 1) a fost condamnat definitiv pentru comiterea unei infracțiuni; 2) a pierdut cetățenia Republicii Moldova; 3) a comis o încălcare gravă a Constituției și a Codului Electoral; 4) a adoptat/emis un act administrativ sau o încheiere a unui act juridic

cu încălcarea dispozițiilor legale privind conflictul de interese; 5) aflare în incompatibilitate (art. 20 alin. (2) lit. a, b, d, e, f din Codul electoral [1]).

Sub aspect procedural este relevant alin. (4) al art. 20, care stabilește că materialele privind demiterea se înaintează Curții Supreme de Justiție de către organele care au desemnat persoanele respective în componența Comisiei Electorale Centrale (Parlamentul și Președintele Republicii Moldova), precum și de către membrii comisiei. În baza hotărârii Curții Supreme de Justiție cu privire la demitere și/sau în cazul încetării, înainte de expirarea mandatului, a calității de membru al Comisiei Electorale Centrale, autoritatea respectivă, în termen de 10 zile, desemnează, iar Parlamentul confirmă un nou membru pentru durata neexpirată a mandatului predecesorului.

În același context se înscrie și revocarea membrului consiliului electoral sau al biroului electoral. Astfel, potrivit art. 33 alin. (2) din Codul electoral, acesta este revocat de organul (autoritatea) sau concurentul electoral care l-a desemnat, pentru încălcarea interdicțiilor stabilite la art. 32 alin. (7) din Cod, pentru lezarea drepturilor electorale ale alegătorilor, pentru absența consecutivă nemotivată la 2 ședințe ale organului electoral sau pentru refuzul de executare a deciziilor organului electoral din care face parte, constatate prin hotărâre a organului electoral din care acesta face parte. În cazul în care hotărârea a fost contestată, revocarea se face după confirmare

de către organul electoral ierarhic superior.

În ceea ce privește art. 32 alin. (7) din Codul electoral, acesta stabilește că: membrii consiliilor și birourilor electorale nu pot face agitație în favoarea sau în defavoarea persoanelor ce candidează la o funcție publică eligibilă; nu pot să se implice în activități politice în susținerea vreunuia dintre concurenții electorali; nu pot să se afilieze nici unuia dintre ei; nu pot sprijini financiar sau prin orice alte modalități, direct sau indirect, nici un concurent electoral. În cazul alegerilor locale, membri ai consiliilor și birourilor electorale nu pot fi soții, afini și rudele de gradul întâi și doi ale candidatului la alegere. Judecătorii desemnați în componența consiliilor electorale nu pot examina litigiile cu caracter electoral din circumscripția respectivă începând cu data formării consiliului.

Prin urmare, din dispozițiile legale enunțate pot fi deduse cu ușurință temeiurile juridice în baza cărora survine răspunderea constituțională a persoanelor fizice pentru încălcarea legislației electorale.

Sub acest aspect, în studiile de specialitate se apreciază că, în general, drept temei al răspunderii participanților la procesul electoral servește încălcarea normelor dreptului electoral, exprimată prin lezarea sau atentarea la drepturile electorale ale cetățenilor, abuzul de drepturile electorale admis de subiecții acestui proces, neîndeplinirea sau îndeplinirea neadecvată a obligațiilor juridice în sfera electorală [7, p. 57].

Astfel, am putea susține că temeiul răspunderii constituționale pentru încălcarea legislației electorale este, ca și în cazul altor forme de răspundere juridică, normativ și real. Temeiul normativ este cuprins în dispozițiile Constituției, ale Codului electoral și ale tuturor actelor normative ce reglementează raporturile juridice electorale. Temeiul real presupune comiterea delictului electoral, prin care se înțelege „fapta (acțiunea sau inacțiunea) comisă de o persoană prin care se încalcă normele legislației electorale” [4, p. 17].

În ceea ce privește subiecții competenței de aplicare a măsurilor de răspundere constituțională, din exemplele enunțate ceva mai sus este evident că „complexitatea” acestora depinde de calitatea subiecților trași la răspundere. Spre exemplu, în cazul aplicării măsurilor de răspundere față de membrii Comisiei Electorale Centrale, sînt antrenați Parlamentul, Președintele Republicii Moldova și Curtea Supremă de Justiție. În schimb, în cazul răspunderii membrilor consiliilor electorale, a candidaților și a altor subiecți de drept electoral competența revine Comisiei Electorale Centrale.

Un alt aspect important al problematicii dezvoltate în prezentul demers științific ține de măsurile răspunderii constituționale aplicate pentru încălcarea legislației electorale. În doctrină pot fi atestate diferite clasificări ale acestor măsuri, în funcție de diferite criterii, precum: cercul subiecților, particularitățile subiecților față de care se aplică, subiecții care le aplică, ordinea aplicării, latura subiectivă etc.

Una dintre aceste clasificări este propusă de **T. V. Levcenko**, potrivit căreia măsurile răspunderii constituționale pot fi [6, p. 20-21]:

1. *Măsuri ce țin de lipsirea sau neacordarea unui anumit statut juridico-constituțional:*

- refuzul de a înregistra candidatul (lista candidaților), excluderea candidatului din lista candidaților;

- anularea înregistrării candidatului (a listei candidaților), excluderea candidatului din lista candidaților;

- dizolvarea comisiei electorale;
- revocarea membrului comisiei electorale, a consiliului sau a biroului electoral;

2. *Anularea (recunoașterea nevalabilității) rezultatelor juridice:*

- anularea hotărârilor cu privire la totalizarea alegerilor, rezultatelor alegerilor și recunoașterea rezultatelor scrutinului ca fiind nevalabile;

- declararea procesului-verbal al comisiei electorale cu privire la rezultatul alegerilor ca fiind nevalabil;

- anularea hotărârii cu privire la recunoașterea alegerii candidatului în cazul în care acesta nu prezintă, în termenul stabilit, comisiei electorale corespunzătoare actele ce fac dovada faptului că sînt înlăturate situațiile de incompatibilitate cu mandatul obținut în urma alegerilor.

3. *Măsuri de natură patrimonială:*

- nerestituirea taxei electorale și transferarea în bugetul public în cazul comiterii delictelor în procesul electoral.

4. *Măsuri cu caracter procedural:*

- eliminarea supraveghetorului sau a altei persoane din secția de votare în ziua desfășurării alegerilor;

- înlăturarea membrului comisiei secției de votare de la exercitarea obligațiilor sale în cadrul acestei comisii în ziua desfășurării alegerilor.

5. *Alte măsuri de sancționare:*

- avertismentul, care constituie cea mai ușoară măsură de sancționare constituțională, fiind aplicată pentru comiterea unor delikte neînsemnate.

Privind în ansamblu măsurile enunțate, precum și condițiile în care se aplică, vom nota că unele dintre acestea lipsesc în legislația electorală a Republicii Moldova, altele sînt slab dezvoltate. Spre exemplu, cercetătorul autohton **I. Guceac** susține că Codul electoral se cere a fi completat cu norme ale căror dispoziții ar dezvălui chiar și actele care atrag după sine aplicarea anumitor măsuri de sancționare constituțională, cum ar fi, de pildă, anularea hotărârii de înregistrare a candidaților. În acest sens, la categoria acestor acțiuni ar putea fi atribuite [2, p. 200]:

- încălcarea regulilor de propunere a candidaților;

- încălcarea regulilor de înregistrare a candidaților;

- încălcarea regulilor de realizare a campaniei electorale;

- încălcarea regulilor de finanțare a campaniei electorale;

- folosirea de către candidați și de persoanele lor de încredere, de conducătorii asociațiilor electorale a funcțiilor publice ori a

mijloacelor și bunurilor publice în sprijinul candidaților;

- stabilirea unor cazuri de corupere a alegătorilor de către candidați, persoanele lor de încredere, asociații electorale și conducătorii acestora, alți subiecți de drept electoral care acționează în sprijinul anumitor candidați.

În viziunea noastră, Codul electoral al Republicii Moldova necesită și alte completări și modificări, în vederea dezvoltării instituției răspunderii constituționale pentru încălcarea legislației electorale, dat fiind faptul că este deosebit de importantă pentru eficiența mecanismului de protecție a drepturilor electorale ale cetățenilor, precum și pentru desfășurarea corectă și cu respectarea principiilor democratice a procesului electoral. Totodată, considerăm că optimizarea legislației electorale trebuie să se bazeze pe ample cercetări științifice în materie, inclusiv pe studii comparative privind legislația altor state, în vederea preluării celor mai bune și progresive practici în domeniu.

Referințe bibliografice

1. *Codul electoral al Republicii Moldova*, nr. 1381 din 21.11.1997. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 81 din 08.12.1997.

2. Guceac I. *Drept electoral*. Chișinău: F.E-P. Tipografia Centrală, 2005.

3. Горьков Н. В. *Новое в конституционно-правовой ответственности кандидатов и избирательных объединений*. În: Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена, 2007, т. 12, № 33.

NULITATEA – SANȚIUNE SPECIFICĂ DREPTULUI CIVIL

George TRAGONE,
Elena TRAGONE

4. Игнатенко В. В. *Юридическая ответственность и избирательный процесс*. Москва: РЦОИТ, 2002.

5. Калинин А. *Особенности конституционно-правовой ответственности в избирательном праве как вида юридической ответственности*. În: Труды российских ученых, 2008, № 2.

6. Левченко Т. В. *Конституционно-правовая ответственность в избирательном праве: сравнительно-правовой аспект (на примере России, Великобритании и США)*. Автореферат на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008.

7. Сопельцев Н.С. *Проблемы юридической ответственности в избирательном праве*. În: Вестник Челябинского ун-та. Сер. 9. Право, 2002, nr. 1(3).

Nulitatea este sacțiunea care intervine în cazul în care, la încheierea actului juridic civil, nu se respectă condițiile de validitate.

Funcțiile nulității. Instituția nulității actului juridic civil are atât un rol preventiv, cât și un rol represiv. În consecință, nulitatea îndeplinește nu numai o funcție preventivă, ci și o funcție de sacțiune.

Funcția preventivă constă în efectul inhibitor pe care îl exercită asupra subiectelor de drept civil. Tentate să încheie actul juridic civil cu nerespectarea condițiilor lui de valabilitate, în sensul că știind că un asemenea act va fi lipsit de efecte, persoanele sînt descurajate și indemnate să respecte legea civilă.

Funcția de sancționare intră în acțiune atunci cînd funcția preventivă nu și-a dovedit eficiența, constînd în înlăturarea efectelor contrarii normelor juridice edictate pentru încheierea valabilă a actului juridic civil.

Unii autori adaugă și o a treia funcție a nulității actului juridic civil, ca fiind o sinteză a celorlalte două, anume funcția de *mijloc de garanție a principiului legalității* în domeniul actelor juridice civile.

Delimitarea nulității de alte sacțiuni de drept civil. Mai buna înțelegere a instituției nulității actului juridic civil presupune și operațiunea delimitării acesteia de alte cauze de ineficacitate a actului juridic civil. O asemenea delimitare contribuie și la evitarea confundării nulității actului juridic civil cu alte sacțiuni de drept civil,

confuzie ce nu este admisibilă, deoarece este vorba de concepte juridice diferite, fiecare avînd un regim juridic propriu.

Nulitatea și rezoluțiunea. Rezoluțiunea este acea sacțiune ce constă în desființarea retroactivă a unui contract sinalagmatic cu executare *uno ictu*, în cazul neexecutării culpabile a obligațiilor de către părți.

Nulitatea și rezilierea. Rezilierea este sacțiunea de drept civil ce intervine în cazul neexecutării culpabile a unui contract sinalagmatic cu executare succesivă și constă în încetarea efectelor contractului respectiv numai pentru viitor.

Nulitatea și revocarea. Revocarea ca sacțiune de drept civil constă în înlăturarea efectelor actului juridic civil datorate ingratitudinii gratificantului sau neexecutării culpabile a sarcinii.

Nulitatea și caducitatea. Caducitatea este cauză de ineficacitate ce constă în lipsirea actului juridic civil valabil încheiat de orice efecte, din cauza intervenirii unei împrejurări ulterioare încheierii sale și care este independentă de voința autorului actului juridic.

Nulitatea și impozabilitatea. Impozabilitatea este sacțiunea care intervine în cazul nesocotirii unor cerințe de publicitate față de terți, prevăzute de lege pentru anumite acte juridice.

Nulitatea și reducțiunea. Reducțiunea este sacțiunea civilă aplicabilă în cazul actelor juridice încheiate cu nesocotirea unor interdicții stabilite de lege pentru ocrotirea unor persoane sau pentru